

הלכות פסח סימן תלג

ה באר הגולה

(ה) (יט) פחות משלשה ספחים, (כ) אינם צריכים בדיקה: ה' יגג (כא) היציע (כב) והמגדל שגגיהם משפעים ומפני-כך (כג) אין גגיהם ראויין לשום תשמיש, אינם צריכים בדיקה אפילו הם בתוך הבית: ו' לרפת של בקר אינו צריך בדיקה, שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו; וכן (כד) לול של תרנגולים אינו צריך בדיקה, מפני שאם היה שם חמץ התרנגולים יאכלוהו; וכן (כה) מאמצעה של חצר אינו צריך בדיקה, שאם היה שם חמץ העורבים ושאר עופות המצויים שם יאכלוהו. י' להגי מלי מספק חמץ, (כו) אכל ודאי חמץ (כז) לא: הגה (כח) אכל לקמן סימן תמה סעיף ג' (ו) מבאר "דמטר להשליך חמץ במקום שהעופות מצויים, כל-שכן שאין צריך לבצר משם אפילו חמץ ודאי עד לאחר זמן אסורו: ז' סחור שבין יהודי לחברו, כל אחד בדרך עד מקום שיודו מבעת (כט) והשאר מבטל בלבד ודיו; "וושבין יהודי לאינו-יהודי אינו צריך (י) בדיקה כלל, (ל) ששם יאמר בשפים הוא עושה לי, ונמצא (לא) בא לידי ספק: ח' כפתל (לב) שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה

באר היטב

לסעודה, א"צ בדיקה, מ"א. וכתב מהר"י ווי"ל בתשובה: מקום שאוכלים שם כל השנה יש לבדק תחת הספסלים, דא"א שלא נפל שם מן החמץ ותר חמץ ברור אי ליבא שם תרנגולים. ולא ישליך חטים

משנה ברורה

בהן, ויש לחשש שמה נשאר שם מעט חמץ: (יט) פחות משלשה ספחים. שמן הסתם לא נשתמש בו, (כז) אכל אם ידוע לו שנשתמש בהן חמץ באותה שנה אפילו פעם אחת, הרי הן צריכים בדיקה⁽¹⁾. ובבית שהתינוקות מצויין בו, (מח) בכל גווי צריכים בדיקה, שמה הניחו שם התינוקות מעט חמץ⁽¹⁸⁾: (כ) אינם צריכים בדיקה. ועל-גבי התנורים שרגילין להשתמש שם צריך בדיקה, ופשוט דגם בכל החורים שסביבותיהן צריך בדיקה: ה' (כא) היציע. בגין נמוך: (כב) והמגדל. שקורין אלמער או שאפ"ע, ודרך היה לעשות גגיהן משפעים, אכל בגוף שלנו שגגיהן שנה ותרדף להשתמש שם, צריך בדיקה, וכל-שכן תוך המגדל אם משתמש בהם חמץ לפעמים, (כט) או דברים שדרך לשלם בתוכם הסעודה, בודאי צריך בדיקה: (כג) אין גגיהם ראויים וכו'. וגוי הבתים ובלקם היו שוין ורגיל להשתמש צליהן, (ל) וצריך בדיקה. וחקירות שלנו שפתח גג המשפיע, (לא) אם דרך להשתמש שם צריך בדיקה, שפעמים הולך שם באמצע סעודתו ופחו בידו, וכנ"ל בסעיף ג'. ובאשר ששחא מרבה היא, נראה שיש להקל על-ידי שימור לנכרי אותו המקום גם-כן עם החמץ שיש שם⁽¹⁹⁾: ו' (כד) לול. והוא הדין (לג) קרקע הבית שהתרנגולים מצויים שם, אין צריך בדיקה, ומכל מקום צריך לכבד תחת המשות, כי לפעמים נגרר שם על-ידי התרנגולים חתיכה גדולה של חמץ שאי אפשר להם לאכלה או לסבה אחרת. ובמקום שאוכלין כל השנה וליכא שם תרנגולין, כלפי עלמא צריך לבדק תחת הספסלין והשולחנות, שמצוי לפל שם חמץ. (לג) ויש אומרים דאף בדאיכא תרנגולין בבית, כל שאכלו שם חמץ סמוך לפסח הוי כמו חמץ ודאי, דאי אפשר שלא יפל חמץ על הקרקע, ואין ספק אכילת תרנגולים מוציא מידי ודאי חמץ, וצריך בדיקה כדיו: (כה) מאמצעה של חצר. דאוקא מאמצעה, (לד) דהוא הדין לצדדי החצר, ואמי לאפוקי רק חורין שבצדדי החצר דצריך בדיקה: (כו) אכל ודאי וכו'. דבדאי (לה) חמץ לא סמיכין על

תרומה: 1 ארז.

שער הציין

(מ) אחרונים: (מח) מגדל אברהם בשם הראב"ד: (כט) מן מוכח מרש"י שם: (ל) רש"י שם דבור המחזיל יגג: (לא) הגר"ז ופשוט: (לג) רש"א וביתי-יוסף, ויתר הדברים הוא מקנה אברהם ושיא: (לג) מגדל אברהם ויתר. ומה שכתבתי בשם ש אומרים, משום דעקר דין זה דבמקום שאוכלין כל השנה חשוב אחר-כך בודאי חמץ הוא על-פי דברי הב"ח. ובאמת מסתמך לשון הרשב"א ורבנו יצחק שכתבו דבבית שהתרנגולים מצויין אין צריך בדיקה, משום בפשיטות דהוא אף במקום שאוכלין, בבית שדרין בו בודאי אוכלין שם גם-כן. והשעם יש לומר, משום דלא חשיב זה לודאי, דאף אם נימא דאי אפשר שלא יפלו שם מהשלסן, דלמא רק פוררין דמפילא בטיל⁽²⁰⁾, וגם אולי בקר בודו אותו ואין שם עתה, וגם ביד-אפרים כתב דדבר המגדל אברהם הוא רק לשיטת הב"ח, והוא מצד דלא נחשב לודאי אלא אם בודאי הניחו שם חמץ, וכן משמע מתי-אדם ומקור-חיים, עין שם: (לד) ב"ח וחק-יעקב ואלהי נכה: (לה) אף שהמגדל אברהם פשוט דמידי לאמר זמן אסור, כמה אחרונים השיגו על זה, והא אבדוק קאי דהוא בליל י"ד: (לו) הב"ח ושי' והגר"א ואלהי נכה ופרי תוש ומקדמא ואכן מה שרצה ב"ח להקל בחצר של שפין, השיגו עליו בסימן תמה השי' וחק-יעקב ויתר-שלוש, עין שם, דלא קמין אברהם וחק-יעקב: (לו) השי' ומגן אברהם ובסימן תמה וחק-יעקב ופרי תוש ויתר-א: (לז) פרי תוש וחק-יעקב ומקור-חיים, דלא קב"ח: (לט) מגדל אברהם ושאר אחרונים: (מ) מן מוכח מרש"י סעיף קטן ח, וכן כתב מקדמא: (מא) ב"ח ושי' ואלהי נכה ומקדמא: (מב) רש"א וביתי-יוסף, ויתר

הלכות פסח סימן תלג

גל, (לג) אפלו אינו גבוה שלשה ספחים כדי חפישת הפלג (לד) אין צריך לבדק תחתיו, בין שיש בו (לה) סכנת (ס) עקרב, שמצויים בגלים, חזינין שמא (לו) אחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק במצוה חפשו אחר מחט שנאבד לו ויבוא לידי סכנה. והנה מלי בסתם, אבל בידוע שיש תחתיו חמץ, אם אין עליו גבה שלשה ספחים (לי) צריך להוציאו משם במקרא וחצינא בענין שאין בו סכנה, *ואם יש עליו גבה שלשה ספחים (ט) (לח) מבטלו בלבד (לט) ודין: ט (מ) מותרת שמסדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא כלו, וחזירין ומסדרין שורות אחרות על התחתונות עד הקורה, (מא) *אין צריך לבדק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה, דיחגנו שורה על-פני רחב המרתף, (מב) ולא על כל שטח המרתף, אלא העליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה: י *בתי כנסיות ובתי מדרשות (מג) צריכים (י) בדיקה, מפני

צ' חסוסות שם ח' ק' משנה ריש פסחים ו' כחית הול ו' כדמפרש לה רב שם בגמרא ח' וכן פסקו הרמב"ם בפירוש מהלכות חמץ וישאר פוסקים ד' טור בשם הירושלמי

באר היטב

אוסר. ואם לא בטלו והוא לאחר זמן אסור צריך לפנות הפסח כדי לבצר החמץ בין שאינו ברשותו עוד לבטלו, אחרונים. וכתב המ"א דאם נפל עליו גל גדול דאין בידו לפקחו והוא אבוד מפניו ומכל אדם, מותר אפלו בלא בטלו, ולא קרין בשלף: (י) בדיקה. הנה בלי י"ד, מ"א. ונראה אם עבר ולא בדק בלי י"ד בודק אפלו לכתחלה ביום י"ד לאור החמה כמו אכסדרה שאורה גסיון רב.

משנה בוררה

רוצה לומר, שרגיל להשתמש, ואינו יודע שיש עשבו חמץ: (לג) אפלו אינו גבוה שלשה ספחים כדי חפישת הפלג. רוצה לומר, שהוא עורגו בכדי חפישת הפלג, שמריח הריח עד שלשה ספחים, והנה לנו לחש שמא הפלג יחפש אחריו תוך הפסח ויגלהו, אפלו הכי אין צריך וכו': (לד) אין צריך לבדק. ומכל מקום (מז) צריך לבטל בלבד, דשקא יש שם חמץ ויעבר עליו. ואם לא בטל עד לאחר זמן אסור, דעת העלתישבת דצריך לחפש במקרא וחצינא. וענין בבית-מאיר שקבת דלדעת רש"י ור"ן הדין עמו, אף לדעת התוספות יש להסתפק, ענין שם: (לה) סכנת עקרב. ודוקא במקום שמצויים עקרבים. ואפשר בדמקום שמצויים נחשים צריך לבדק, ולא שכיח סכנתא פלפף [מ"א ושי"א]. וענין בזה שכתבנו בסימן קד, בדמקום שהנחשים מביחין דינו כמו עקרבים: (לו) אחר שישלים בדיקתו⁽¹⁾. דבשעת בדיקה, אפלו מחפש (מנ) אחר מחט, אם פן הוי לה שלוחי-מצוה ואין נזקין, וכמו האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחנה בגי, דהוי צדיק גמור אף-על-פי שמכחן גם להנאתו: (לז) צריך להוציאו משם. ואם לא עשה פן ועבר עליו הפסח, אסור אף-על-פי שבטלו ככל חמץ שעבר עליו הפסח, כמו שכתב סימן תמח סעיף ה: (לח) מבטלו בלבד. והבטול הוא (מד) מדרבנן, שמא יפקח הגל במועד ויעבר על פל יראה, אבל מדאורייתא אסור מדאורייתא, אבל הכא בין שממילא נפל עליו הגל, אינו עובר⁽²⁾. (מה) ויש אומרים דמדאורייתא מחייב לבטלו, דאם לא-כן, אף-על-פי שאין דעתו כלל לפקח הגל במועד, מכל מקום עובר משום 'לא ימצא' כמו במטמין לכתחלה, (מו) ולדידהו אם לא בטלו עד לאחר זמן אסור, חזיב (מז) לפקח הגל לבטלו בין שאינו ברשותו לבטלו, אכן אם נפל עליו גל גדול שאי אפשר לפקח והוא אבוד מפניו ומכל אדם, כלפי עלמא (מח) מותר, ולא קרין בה שלף⁽³⁾: (לט) ודין⁽⁴⁾. ואם לאחר הפסח נתפסק הגל ונתגלה החמץ, (מט) הרי הוא מותר אף באכילה, שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא משום קנס שנסוהו חכמים משום שעבר על פל יראה ובל ימצא מן התורה או מדברי סופרים, כמו שביאר בסימן תמח, והכא בענינו לא עבר עליו כלום ואין ראוי לקנסו: ט (מ) מותרת שמסדרין בו כו'. ודוקא מותרת שמסתפק מפניו לצורך סעודה, שפעמים הולך השמש באמצע סעודה ופתו כבדו להביא עוד יין לשלחן ושוכח שם את פתו [אחרונים: (מא) אין צריך לבדק וכו']. ענין בבאורייתא הלכה: (מב) ולא על כל שטח המרתף וכו'. רוצה לומר, שצריך לבדק כל העליונות הרואות את התקנה בארץ ורחב של פל המרתף, רק שורה אחת האחרונה שהיא כנגד הפתח, שהיא רואה את התקנה ואת הפתח ואת הקורה ואת הפתח לבר: י * (מג) צריכים בדיקה. בלי (נ) י"ד לאור היר. (מ) והשמששים אינם נזהרים לבדק בלילה אלא מכבדין היטב

שער הצינן

(מ) ט"ז חמדר-משה וראש-יוסף ובית-מאיר, דלא בחק יעקב שקבת דיש בזה ספק ספקא. שמא אין פאן חמץ ושמא לא יפקח הגל, דיחין שהוא פחות מג' ספחים הרי הוא כמו שנקפח הגל וליקא אלא ספק אחר. וענין חמדר-משה שמצד דאפלו אם הוא גבוה ג' ספחים ויהי ספק חמץ, גסין צריך לבטל לדעת הסמ"ק. וענין כמה שכתבנו לקמה דשאר פוסקים חולקים על הסמ"ק: (מנ) גמרא: (מד) רש"י ור"ן. וענין בנהרשלוש שקבת שכן דעת רב גדולי הפוסקים, וענין בפרי חדש שקבת לעקר כדעתו זו: (מה) סמ"ק, וכן דיקו האחרונים מלשון הפניני משה דסבר כותה: (מו) פן כתב הפנ"א אברהם. ואף בחק יעקב כתב דכלי עלמא הכי סבירא להו והביא ראיה על זה, ענין בבית-מאיר שנתה ראיתו בפשיטות. ויש לענין לדעת רש"י ור"ן אן כדאי להחמיר לפקח הגל, דעתה כמבטח הוא כמבצר מדאורייתא, וכשניגלה אפשר דעובר בכל יראה טרם שיעבר: (מז) הנה במקרא וחצינא, במקום שיש לחש לנחשים ועקרבים: (מח) מגן-אברהם ושי"א, וכתבנו, דכלפי עלמא אינו מחייב לשכר פועלים לפקח הגל. וענין בהגרי"ו שקבת ודבקו זה אינו צריך לבטלו אפלו לכתחלה: (מט) שלטי-גבורים בשם רי"א והרשב"א בהשוכה שכן מוכח מירושלמי, וכן כתב בקשר משנה בשם הר"מ [מ"א]. ואף שהביא שרב האי אוסר, הסכים הפרי חדש בסימן תמח להקל בהירושלמי, וכן כתב באלהי רבה והגרי"ו שדברי סופרים הוא וצריך לילף אחר המקל. ותמיה על המקור-חיים שהביא בשם חק יעקב להחמיר, ונפסוף הוא, שהקל בעצמו לבסוף: (נ) מגן-אברהם ושי"א: (נא) חק יעקב ושי"א:

הלכות פסח סימן תלג

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ולא יאכל]

קמו שפתינו הרבה פוסקים⁽³⁰⁾.

(30) וכן כתבו הב"ח (ד"ה ומה שכתב לכן), הט"ז (ס"ק א ו-ד), הפרי חדש (ס"ק ב), השו"ע הרב (ס"ה ו-ו ובקונטרס אחרון ס"ק א) ובביאור הגר"א (ס"ב ד"ה וי"א).

[משנ"ב ס"ק לו]

אחר שישלים בדיקתו⁽³¹⁾.

(31) ומי שידע בעצמו שאינו צריך לחפש אחר מחט וכדו', הסתפק הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה דבר הלכה אות יד) אם רשאי הוא לבדוק ולסמוך על כך ששלוחי מצוה אינם ניוזקין, או שכיון שחז"ל פטרו מלבדוק חמץ במקום זה, אינו מובטח שלא נזק, ואין לו להכניס את עצמו לחשש סכנה.

[משנ"ב ס"ק לח]

אָל הָכָא פִּינָן שְׁמַמִּילָא נָפֵל עָלֵיו הָגֵל, אינו עובר⁽³²⁾.

(32) ואם אדם אחר שאינו בעל החמץ הניח גל גדול על החמץ, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק יא) שהרי זה כגל שנפל עליו ממילא.

[משנ"ב שם]

לְכָלִי עֲלָמָא מִתֵּר, דְּלֵא קָרִינָן בֵּה שְׁלִי⁽³³⁾.

(33) וביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני שם), שאף על פי שאם ירצה אדם יוכל לעמוד ולפנות את הגל ולהוציא את החמץ, מ"מ כיון שאין לך אדם שיטרח טרחה כה גדולה כדי להוציא מתחתיו את החמץ, הרי הוא נדון בדבר האבוד ממנו ומכל אדם, והרי הוא הפקר. וכן חמץ שנמצא תחת אשפה, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאם הוא נמצא תחת כמות אשפה שמסתבר שלא יטרח אדם ויתעסק בה לפנותה כדי להוציא את החמץ, הרי זה בכלל אבוד ממנו ומכל אדם.

[משנ"ב ס"ק לט]

[ד"י 341]

(34) וכן חמץ שנמצא תחת גרסאות המונחות בחצר וקשה לפנותן, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק יא) שדינו כחמץ שנפלה עליו מפולת, ואין צריך לפנותן אלא די בביטול. והוסיף, שבאופן זה אף בפחות מג' טפחים אין צריך לבדוק תחתן, שכן מסתבר שאין הכלב יכול לפנות את הגרסאות.

[ביה"ל ד"ה ואם יש]

וְכָן פָּסַק הָאֱלֵיָה נֶכֶד לְהַקְלִי⁽³⁵⁾.

(35) וכן סתם במשנ"ב לקמן (סי' תלו ס"ק יז), וראה שעה"צ שם (ס"ק כב).

המשך מעמוד קודם

(27) כלומר, לקמן כתב השו"ע (סי' תלח ס"ב) שחמץ שנמצא בבור, אין חייבים להעלותו ולבערו, אלא די בביטול, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק טו) שדוקא אם נפל לשם מאליו, אבל אם הטמינו בבור כדי שישאר שם עד אחר הפסח, אין די בביטול, אלא צריך להוציאו ולבערו. וכעין זה כתב להלן (ס"ק לח).

[משנ"ב שם]

וְעֵינֵינוּ לְקַמֵּן סִימָן תְּלוֹ אִם מִתֵּר לְהַנִּיחַ מִתְּחִיל בְּזֶה אֲחֵר הַפֶּסַח⁽²⁸⁾.

(28) שם (ס"ק יז) כתב, שהמבטל חמץ במקום שדי בביטול, כגון חמץ שנפלה עליו מפולת, אם היתה דעתו ליטלו לאחר הפסח, אין ביטולו ביטול, והרי זה אסור בהנאה כשאר חמץ שעבר עליו הפסח, ולפיכך חמץ זה שהיה מונח בחור במקום שאין ידו מגעת, אם היתה דעתו ליטלו לאחר הפסח, אין ביטולו ביטול, והרי הוא אסור משום חמץ שעבר עליו הפסח. אולם אם לא היתה דעתו ליטלו לאחר הפסח, הרי הוא מותר לאחר הפסח בהנאה, וכתב בביה"ל להלן (ס"ח ד"ה ואם יש) שהוא מותר אף באכילה.

[משנ"ב ס"ק לז]

בְּמָה שֶׁהוּא מְתַפֵּשׂ בְּלִילָה לְאוֹר הַנֵּר בְּחֹרֶץ⁽²⁹⁾.

(29) ואם יכול לבדוק את החור על ידי מישוש, דעת הגרי"ש אלישיב (דערו פסחים ח, ב) שחייב לבדוק באופן זה, שבדבר זה לא יבא הנכרי לחושדו בכשפים, וכאן מדובר כשאינו יכול לבדוק את החור אלא על ידי נר. [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א) בשם הגרי"ש אלישיב, שבמקומות שאפשר לבדוק במישוש אין צריך לבדוק לאור הנר].

וכן חמץ שנמצא בתוך מכונת 'מיקסר', וצריך אומן כדי לפתוח ולסגור אותה, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאין צריך לפותחה ולהוציא את החמץ, אלא די בביטול.

וכן אטריות או שאר חמץ שנפלו לתוך החלל שבין הכירים לתנור האפיה, ואי אפשר להגיע אליו, דעת הגרי"ש אלישיב (הליכות והנהגות על הלכות פסח) שאין צריך להוציאם משם, אלא די בביטול.

אולם אם נפל חמץ מתוך כיס של מעיל לתוך החלל שמתחת לביטנה, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאין די בביטול, שכן אפשר לפתוח את התפרים ולהוציא את החמץ. [וראה ביה"ל לקמן (סי' תמב ס"ג סוף ד"ה ויש) שהסתפק אם דבק העשוי מחמץ שכרכו בו ספרים הוא בכלל חמץ שנפלה עליו מפולת].

[משנ"ב שם]

וְאִפְלוּ אִם הָיָה שֶׁם בְּיָדָא חֶמֶץ מִהֵנִי גַם בֶּן הַבְּטוּל⁽²⁶⁾.

(26) אמנם לענין כלים שלשים בהם חמץ, כתב השו"ע לקמן (סי' תמב ס"א) שאין לסמוך על מה שרוחצים אותם במים חמים ומנקרים מהם את החמץ, לפי שאי אפשר שלא ישאר בהם כוית חמץ [כלומר בצירוף כל החמץ שבכלי], ולפיכך צריך ליתנם במתנה לנכרי עד לאחר הפסח, או לטוח אותם בטיט, הרי שאף על פי שאי אפשר לנקותם, אין די בביטול החמץ אלא יש ליתנם לנכרי.

[משנ"ב שם]

דְּלֵא תְּנִי כְּמִטְמִין בְּבוֹר פִּינָן דְּלֵא עֵבִיד בְּיָדֵינוּ⁽²⁷⁾.